

CENTRALNA KOMISJA EGZAMINACYJNA
OKRĘGOWE KOMISJE EGZAMINACYJNE

Informator
o egzaminie eksternistycznym
z zakresu szkoły podstawowej
przeprowadzanym od sesji jesiennej 2019 r.

Geografia

opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną
we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi
w Gdańsku, Jaworznie, Krakowie, Łodzi,
Łomży, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu

Warszawa 2017

WYMAGANIA EGZAMINACYJNE Z GEOGRAFII

WYMAGANIA OGÓLNE

I. Wiedza geograficzna.

1. Opanowanie podstawowego słownictwa geograficznego w celu opisywania oraz wyjaśniania występujących w środowisku geograficznym zjawisk i zachodzących w nim procesów.
2. Poznanie wybranych krajobrazów Polski i świata, ich głównych cech i składników.
3. Poznanie głównych cech środowiska geograficznego Polski, własnego regionu oraz najbliższego otoczenia – „małej ojczyzny”, a także wybranych państw i regionów Europy oraz świata.
4. Poznanie zróżnicowanych form działalności człowieka w środowisku, ich uwarunkowań i konsekwencji oraz dostrzeganie potrzeby racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody.
5. Poznanie zróżnicowania przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego świata.
6. Identyfikowanie współzależności między elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz związków i zależności w środowisku geograficznym w skali lokalnej, regionalnej i globalnej.
7. Określanie prawidłowości w zakresie przestrzennego zróżnicowania warunków środowiska przyrodniczego oraz życia i różnych form działalności człowieka.
8. Integrowanie wiedzy przyrodniczej z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną.

II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce.

- Prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, analizowanie pozyskanych danych i formułowanie wniosków na ich podstawie.
- Korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, diagramów, danych statystycznych, tekstów źródłowych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych.
- Interpretowanie map różnej treści.
- Określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego, formułowanie twierdzeń o prawidłowościach, dokonywanie uogólnień.
- Ocenianie zjawisk i procesów społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.
- Stawianie pytań, formułowanie hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego.
- Podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych.
- Rozwijanie umiejętności percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej.
- Podejmowanie konstruktywnej współpracy i rozwijanie umiejętności komunikowania się z innymi.
- Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym.

WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

1. Mapa Polski: mapa ogólnogeograficzna, krajobrazowa, turystyczna (drukowana i cyfrowa), skala mapy, znaki na mapie, treść mapy. Zdający:
 - 1) stosuje legendę mapy do odczytywania informacji oraz do obliczania odległości między wybranymi obiektami;
 - 2) rozpoznaje na mapie składniki krajobrazu Polski;
 - 3) czyta treść mapy Polski;
 - 4) czyta treść mapy lub planu najbliższego otoczenia szkoły, odnosząc je do elementów środowiska geograficznego obserwowanych w terenie.
2. Krajobrazy Polski: wysokogórski (Tatry), wyżynny (Wyżyna Krakowsko-Częstochowska), nizinny (Nizina Mazowiecka), pojezierny (Pojezierze Mazurskie), nadmorski (Pobrzeże Słowińskie), wielkowiejski (Warszawa), miejsko-przemysłowy (Wyżyna Śląska), rolniczy (Wyżyna Lubelska). Zdający:
 - 1) wskazuje na mapie położenie krain geograficznych Polski;
 - 2) przedstawia główne cechy krajobrazów Polski oraz wykazuje ich zróżnicowanie;
 - 3) rozpoznaje krajobrazy Polski na podstawie opisów, filmów i ilustracji;
 - 4) przedstawia podstawowe zależności między składnikami poznawanych krajobrazów;
 - 5) opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców wybranych krain geograficznych Polski;
 - 6) opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Polski oraz wskazuje je na mapie;
 - 7) przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazach powstałe w wyniku działalności człowieka;
 - 8) dokonuje oceny krajobrazu najbliższego otoczenia szkoły pod względem jego piękna oraz ład i estetyki zagospodarowania podczas zajęć realizowanych w terenie oraz proponuje zmiany w jego zagospodarowaniu;
 - 9) przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski.
3. Łądy i oceany na Ziemi: rozmieszczenie lądów i oceanów, pierwsze wyprawy geograficzne. Zdający:
 - 1) wskazuje na globusie i mapie świata: bieguny, równik, południk zerowy i 180°, półkule, zwrotniki i koła podbiegunowe;
 - 2) wymienia nazwy kontynentów i oceanów oraz wskazuje je na globusie i mapie świata oraz określa ich położenie względem równika i południka zerowego;
 - 3) wskazuje na mapie wielkie formy ukształtowania powierzchni Ziemi i akweny morskie na trasach pierwszych wypraw geograficznych.
4. Krajobrazy świata: wilgotnego lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej, sawanny i stepu, pustyni gorącej i lodowej, tajgi i tundry, śródziemnomorski, wysokogórski Himalajów; strefowość a piętrowość klimatyczno-roślinna na świecie. Zdający:
 - 1) wskazuje na mapie położenie poznawanych typów krajobrazów;
 - 2) odczytuje wartości i opisuje przebieg temperatury powietrza oraz rozkład opadów atmosferycznych na podstawie klimatogramów i map klimatycznych;
 - 3) przedstawia główne cechy i porównuje poznawane krajobrazy świata oraz rozpoznaje je na podstawie opisów, filmów i ilustracji;
 - 4) rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla poznawanych krajobrazów;
 - 5) prezentuje niektóre przykłady budownictwa, sposobów gospodarowania, głównych zajęć mieszkańców poznawanych obszarów;

- 6) identyfikuje współzależności między składnikami poznawanych krajobrazów a warunkami życia człowieka;
 - 7) ustala zależności między położeniem wybranych krajobrazów na kuli ziemskiej a warunkami klimatycznymi i głównymi cechami krajobrazów.
5. Ruchy Ziemi: Ziemia w Układzie Słonecznym; ruch obrotowy i obiegowy; następstwa ruchów Ziemi. Zdający:
- 1) wykonuje pomiar wysokości Słońca w trakcie zajęć w terenie oraz porównuje wyniki uzyskane w różnych porach dnia i roku;
 - 2) demonstruje przy użyciu modeli (np. globusa lub tellurium) ruch obrotowy Ziemi, określa jego kierunek, czas trwania, miejsca wschodu i zachodu Słońca oraz południa słonecznego;
 - 3) wyjaśnia związek między ruchem obrotowym a widomą wędrówką i górowaniem Słońca, istnieniem dnia i nocy, dobowym rytmem życia człowieka i przyrody, występowaniem stref czasowych;
 - 4) demonstruje przy użyciu modeli (np. tellurium lub globusów) ruch obiegowy Ziemi;
 - 5) przedstawia zmiany w oświetleniu Ziemi w pierwszych dniach astronomicznych pór roku;
 - 6) wykazuje związek między ruchem obiegowym Ziemi a strefami jej oświetlenia oraz strefowym zróżnicowaniem klimatu i krajobrazów na Ziemi.
6. Współrzędne geograficzne: szerokość i długość geograficzna; położenie matematyczno-geograficzne punktów i obszarów; rozciągłość południkowa i równoleżnikowa. Zdający:
- 1) odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na globusie i na mapie;
 - 2) na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach;
 - 3) wyznacza w terenie współrzędne dowolnych punktów (za pomocą mapy lub GPS).
7. Geografia Europy: położenie i granice kontynentu; podział polityczny Europy; główne cechy środowiska przyrodniczego Europy; zjawiska występujące na granicach płyt litosfery; zróżnicowanie ludności oraz starzenie się społeczeństw; największe europejskie metropolie; zróżnicowanie źródeł energii w krajach europejskich; rolnictwo, przemysł i usługi w wybranych krajach europejskich; turystyka w Europie Południowej. Zdający:
- 1) charakteryzuje położenie, przebieg granic oraz linii brzegowej Europy;
 - 2) przedstawia podział polityczny Europy oraz rolę Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych kontynentu;
 - 3) charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Europy;
 - 4) na przykładzie Islandii określa związek między położeniem na granicy płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień ziemi;
 - 5) przedstawia zróżnicowanie klimatyczne Europy oraz czynniki, które o nim decydują;
 - 6) wyjaśnia rozmieszczenie ludności oraz główne przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw w Europie;
 - 7) wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zróżnicowania demograficznego ludności Europy;
 - 8) ocenia społeczno-ekonomiczne i kulturowe konsekwencje migracji na obszarze Europy;
 - 9) określa podobieństwa i różnice między wielkimi miastami Europy: Londynem i Paryżem;
 - 10) porównuje cechy rolnictwa Danii i Węgier;
 - 11) wykazuje związek między cechami środowiska przyrodniczego wybranych krajów Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii;
 - 12) przedstawia znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług w gospodarce na przykładzie Francji;

- 13) wykazuje związki między rozwojem turystyki w Europie Południowej a warunkami przyrodniczymi oraz dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej;
 - 14) przyjmuje postawę szacunku i zrozumienia innych kultur przy zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego kraju.
8. Sąsiedzi Polski: przemiany przemysłu w Niemczech; dziedzictwo kulturowe Litwy i Białorusi; środowisko przyrodnicze i atrakcje turystyczne Czech i Słowacji; problemy polityczne społeczne i gospodarcze Ukrainy; zróżnicowanie przyrodnicze i społeczno-gospodarcze Rosji; relacje Polski z sąsiadami. Zdający:
- 1) charakteryzuje przemiany w strukturze przemysłu w Niemczech na przykładzie Nadrenii Północnej-Westfalii;
 - 2) projektuje trasę wycieczki po Litwie i Białorusi uwzględniającej wybrane walory środowiska przyrodniczego i kulturowego;
 - 3) przedstawia przykłady atrakcji turystycznych i rekreacyjno-sportowych Czech i Słowacji;
 - 4) wyjaśnia problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy;
 - 5) wykazuje zróżnicowanie środowiska przyrodniczego i charakteryzuje gospodarkę Rosji;
 - 6) charakteryzuje relacje Polski z krajami sąsiadującymi;
 - 7) uzasadnia potrzebę kształtowania dobrych relacji Polski z jej sąsiadami.
9. Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy: położenie geograficzne Polski; wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń na rzeźbę Europy i Polski; przejściowość klimatu Polski; Morze Bałtyckie; główne rzeki Polski i ich systemy na tle rzek Europy oraz ich systemów; główne typy gleb w Polsce; lasy w Polsce; dziedzictwo przyrodnicze Polski, surowce mineralne Polski. Zdający:
- 1) określa położenie fizycznogeograficzne i polityczne Polski, wskazuje na mapie przebieg jej granic (w tym – morskich wód wewnętrznych);
 - 2) odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski i Europy;
 - 3) na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje skrajne punkty Polski i Europy oraz wyjaśnia konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej tych obszarów;
 - 4) podaje nazwy województw i ich stolic oraz wskazuje je na mapie;
 - 5) przedstawia wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski;
 - 6) prezentuje główne czynniki kształtujące klimat Polski;
 - 7) charakteryzuje elementy klimatu Polski oraz długość okresu wegetacyjnego;
 - 8) wyjaśnia wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę;
 - 9) charakteryzuje środowisko przyrodnicze Morza Bałtyckiego oraz przyczyny degradacji jego wód;
 - 10) opisuje walory przyrodnicze Wisły i Odry, charakteryzuje systemy rzeczne obu tych rzek oraz porównuje je z wybranymi systemami rzecznyymi w Europie;
 - 11) wyróżnia najważniejsze cechy gleby brunatnej, bielicowej, czarnoziem, mady i rędziny, wskazuje ich rozmieszczenie na mapie Polski oraz ocenia przydatność rolniczą;
 - 12) rozróżnia rodzaje lasów w Polsce (na podstawie filmu, ilustracji lub w terenie) oraz wyjaśnia zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika lesistości Polski;
 - 13) wymienia formy ochrony przyrody w Polsce, wskazuje na mapie parki narodowe oraz podaje przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody występujących na obszarze własnego regionu;
 - 14) podaje argumenty za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego;

- 15) wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych surowców mineralnych Polski oraz omawia ich znaczenie gospodarcze;
 - 16) przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Polski.
10. Społeczeństwo i gospodarka Polski na tle Europy: rozmieszczenie ludności, struktura demograficzna Polski (wiekowa, narodowościowa, wyznaniowa, wykształcenia, zatrudnienia); migracje Polaków na tle współczesnych ruchów migracyjnych w Europie; zróżnicowanie polskich miast; sektory gospodarki Polski; rolnictwo Polski; zmiany struktury przemysłu Polski; zróżnicowanie usług i ich rola w rozwoju gospodarki; rozwój komunikacji; gospodarka morską; atrakcyjność turystyczna Polski. Zdający:
- 1) wyjaśnia zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Polski na podstawie map tematycznych;
 - 2) analizuje zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r. na podstawie danych statystycznych;
 - 3) charakteryzuje strukturę płci i wieku ludności Polski na podstawie piramidy płci i wieku;
 - 4) porównuje zmiany w przyroście naturalnym i rzeczywistym ludności w Polsce i wybranych krajach Europy;
 - 5) formułuje hipotezy dotyczące przyczyn i skutków migracji zagranicznych w Polsce;
 - 6) porównuje i wyjaśnia zróżnicowanie narodowościowe, etniczne i wyznaniowe ludności Polski i wybranych państw europejskich;
 - 7) wykazuje znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju kraju oraz określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich;
 - 8) porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich oraz określa jego przyczyny i skutki w Polsce;
 - 9) analizuje poziom urbanizacji w Polsce i Europie, rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz identyfikuje przyczyny rozwoju największych polskich miast;
 - 10) opisuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce;
 - 11) przedstawia przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw i chowu zwierząt w Polsce oraz ich znaczenie gospodarcze;
 - 12) wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski;
 - 13) podaje przykłady różnych rodzajów usług w Polsce oraz ocenia znaczenie transportu i łączności dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego naszego kraju;
 - 14) ocenia możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce;
 - 15) charakteryzuje, na przykładach, walory turystyczne Polski oraz wybrane obiekty z Listy światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego ludzkości położone w Polsce, dokonując refleksji nad ich wartością;
 - 16) podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej;
 - 17) jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski.
11. Relacje między elementami środowiska geograficznego na przykładzie wybranych obszarów Polski. Wpływ: sposobu zagospodarowania dorzecza na występowanie powodzi; warunków przyrodniczych (zasobów surowców mineralnych, wiatru, wód i usłonecznienia) i pozaprzyrodniczych na energetykę; rozwoju dużych miast na przekształcenia strefy podmiejskiej; procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu obszarów wiejskich; przemian gospodarczych po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia; transportu na rozwój działalności gospodarczej; walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego na rozwój turystyki. Zdający:

- 1) analizuje i porównuje konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej oraz określa wpływ zabudowy obszarów zalewowych i sztucznych zbiorników wodnych na występowanie i skutki powodzi na przykładzie Dolnego Śląska i Małopolski;
 - 2) analizuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające lub ograniczające produkcję energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych oraz określa ich wpływ na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego;
 - 3) identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami w strefach podmiejskich w zakresie użytkowania i zagospodarowania terenu, stylu zabudowy oraz struktury ludności na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa;
 - 4) wyjaśnia wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego;
 - 5) wykazuje wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia na przykładzie konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej;
 - 6) identyfikuje związki między przebiegiem autostrad i dróg ekspresowych a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych, centrów logistycznych i handlowych w obszarze metropolitalnym Wrocławia oraz między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta;
 - 7) określa wpływ walorów przyrodniczych Pobrzeża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach.
12. Wybrane problemy i regiony geograficzne Azji: Azja jako kontynent kontrastów geograficznych; pacyficzny „pierścień ognia”; klimat monsunowy w Azji Południowo-Wschodniej; Japonia – gospodarka na tle warunków przyrodniczych i społeczno-kulturowych; Chiny – rozmieszczenie ludności, problemy demograficzne oraz znaczenie w gospodarce światowej; Indie krajem wielkich możliwości rozwojowych oraz kontrastów społecznych i gospodarczych; Bliski Wschód – kultura regionu, ropa naftowa, obszar konfliktów zbrojnych. Zdający:
- 1) wykazuje na podstawie map ogólnogeograficznych i tematycznych, że Azja jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów;
 - 2) identyfikuje związki między przebiegiem granic płyt litosfery a występowaniem rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami oraz na podstawie tych związków formułuje twierdzenia o zaobserwowanych prawidłowościach w ich rozmieszczeniu;
 - 3) wskazuje sposoby zapobiegania tragicznym skutkom trzęsień ziemi i tsunami;
 - 4) wykazuje związek między cechami klimatu monsunowego a rytmem upraw i „kulturą ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej;
 - 5) ocenia znaczenie warunków przyrodniczych i czynników społeczno-kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii;
 - 6) korzystając z map różnej treści, wyjaśnia zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Chin;
 - 7) przedstawia kierunki rozwoju gospodarczego Chin oraz ocenia ich znaczenie w gospodarce światowej;
 - 8) określa możliwości rozwoju gospodarczego Indii oraz przedstawia kontrasty społeczne w tym kraju;
 - 9) charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod względem cech kulturowych oraz zasobów ropy naftowej i poziomu rozwoju gospodarczego;
 - 10) wskazuje na mapie miejsca konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie, identyfikuje ich główne przyczyny i skutki;
 - 11) wykazuje postawy ciekawości i poszanowania innych kultur i religii.

13. Wybrane problemy i regiony geograficzne Afryki: położenie Afryki i jego wpływ na cyrkulację powietrza i rozmieszczenie opadów atmosferycznych; strefowość klimatyczno-roślinno-glebowa; warunki gospodarowania człowieka w strefie Sahelu – problem zachowania równowagi ekologicznej; rozwój turystyki w Kenii; rolnictwo żarowo-odłogowe i nowoczesne plantacje w Afryce Zachodniej; przyczyny niedożywienia w Etiopii; tradycyjna i nowoczesna gospodarka w Afryce. Zdający:
- 1) opisuje i wyjaśnia cyrkulację powietrza w strefie międzyzwrotnikowej, wykazując jej związek z rozmieszczeniem opadów;
 - 2) wyjaśnia na podstawie map tematycznych istnienie strefowości klimatyczno-roślinno-glebowej w Afryce;
 - 3) wyjaśnia związki między warunkami przyrodniczymi a możliwościami gospodarowania w strefie Sahelu oraz przyczyny procesu pustynnienia;
 - 4) określa związki między walorami przyrodniczymi i kulturowymi a rozwojem turystyki na przykładzie Kenii;
 - 5) przedstawia cechy i ocenia skutki stosowania rolnictwa żarowo-odłogowego i plantacyjnego w Afryce Zachodniej;
 - 6) identyfikuje na podstawie tekstów źródłowych przyczyny i skutki niedożywienia ludności Afryki na przykładzie Etiopii;
 - 7) określa rolę tradycyjnych i nowoczesnych działów gospodarki w rozwoju wybranych krajów Afryki;
 - 8) przełamuje stereotypy w postrzeganiu Afryki.
14. Wybrane problemy i regiony geograficzne Ameryki Północnej i Południowej: rozciągłość południkowa i ukształtowanie powierzchni; północna granica upraw i lasów w Kanadzie; cyklony i powódzie w Ameryce Północnej; problemy zagospodarowania Amazonii; sytuacja rdzennej ludności; slumsy w wielkich miastach; megalopolis; Dolina Krzemowa jako przykład technopolii; znaczenie gospodarcze Stanów Zjednoczonych w świecie. Zdający:
- 1) ustala prawidłowości w ukształtowaniu powierzchni Ameryki Północnej i Południowej na podstawie map tematycznych;
 - 2) wykazuje zależności między ukształtowaniem powierzchni, cyrkulacją powietrza, odległością od morza, prądami morskimi a przebiegiem północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie;
 - 3) identyfikuje skutki występowania cyklonów tropikalnych w Ameryce Północnej;
 - 4) identyfikuje konflikt interesów między gospodarczym wykorzystaniem Amazonii a ekologicznymi skutkami jej wylesiania;
 - 5) ocenia sytuację rdzennej ludności oraz wyjaśnia przyczyny zanikania kultur pierwotnych na przykładzie Ameryki Północnej lub Południowej;
 - 6) określa cechy megalopolis w Ameryce Północnej oraz wyjaśnia przyczyny powstawania slumsów w wielkich miastach na przykładzie Ameryki Południowej;
 - 7) na przykładzie Doliny Krzemowej wyjaśnia przyczyny rozwoju technopolii oraz jej znaczenie w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy;
 - 8) korzystając z danych statystycznych, określa rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej;
 - 9) wyjaśnia przyczyny i ocenia zjawisko marnowania się ogromnych ilości żywności na przykładzie Stanów Zjednoczonych.
15. Wybrane problemy i regiony geograficzne Australii i Oceanii: środowisko przyrodnicze; rozmieszczenie ludności i gospodarka. Zdający:
- 1) przedstawia specyfikę środowiska przyrodniczego Australii i Oceanii;

- 2) identyfikuje prawidłowości w rozmieszczeniu ludności i główne cechy gospodarki Australii na tle warunków przyrodniczych.

16. Geografia obszarów okołobiegunowych: środowisko przyrodnicze; badania naukowe; polscy badacze. Zdający:

- 1) charakteryzuje położenie i środowisko przyrodnicze Antarktydy oraz wyjaśnia konieczność zachowania jej statusu określonego w traktacie antarktycznym;
- 2) przedstawia cele badań aktualnie prowadzonych w Arktyce i Antarktyce oraz prezentuje osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych;
- 3) opisuje warunki życia w polarnej stacji badawczej.

CHARAKTERYSTYKA ARKUSZA EGZAMINACYJNEGO

Arkusz egzaminacyjny z geografii składa się z zadań sprawdzających:

- wiedzę geograficzną, w tym znajomość głównych cech środowiska geograficznego Polski, wybranych państw i regionów Europy oraz świata, zróżnicowania przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego świata, a także współzależności między elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz związków i zależności w środowisku geograficznym w skali lokalnej, regionalnej i globalnej,
- umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce, w tym odczytywanie, przetwarzanie i prezentowanie informacji geograficznych przedstawionych na mapach i w innych materiałach źródłowych, ocenianie zjawisk i procesów społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata, a także proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego.

Arkusz zawiera zadania w formie zamkniętej (np. wyboru wielokrotnego, prawda/fałsz, na dobieranie) oraz otwartej, wymagającej od zdającego stworzenia wypowiedzi (np. podania nazwy lub cechy obiektu i obszaru, uzasadnienia stwierdzenia, opisanie lub oceny zjawiska i procesu, sformułowania prawidłowości i wniosku, wyjaśnienia związków przyczynowo-skutkowych, zaproponowania rozwiązania problemu zgodnie z zasadami racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody).

W zadaniach mogą być wykorzystane różnorodne materiały źródłowe, np.: mapy ogólnogeograficzne i tematyczne, plany, fotografie (w tym lotnicze i satelitarne), rysunki, schematy, wykresy, dane statystyczne oraz teksty źródłowe. Zadania w arkuszu mogą występować pojedynczo, jak i w grupach tematycznych.

W arkuszu egzaminacyjnym obok numeru każdego zadania podana jest maksymalna liczba punktów, którą można uzyskać za jego poprawne rozwiązanie.

PRZYKŁADOWY ARKUSZ EGZAMINACYJNY

Przykładowy arkusz egzaminacyjny zawiera instrukcję dla zdającego oraz zestaw zadań egzaminacyjnych. Przykładowe rozwiązania zadań zamieszczonych w arkuszu znajdują się w końcowej części informatora.

Arkusz zawiera informacje prawnie chronione do momentu rozpoczęcia egzaminu.

Układ graficzny
© CKE 2013

PESEL (wpisuje zdający)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PGE–A1–193

EGZAMIN EKSTERNISTYCZNY Z GEOGRAFII

SZKOŁA PODSTAWOWA

Czas pracy: 120 minut

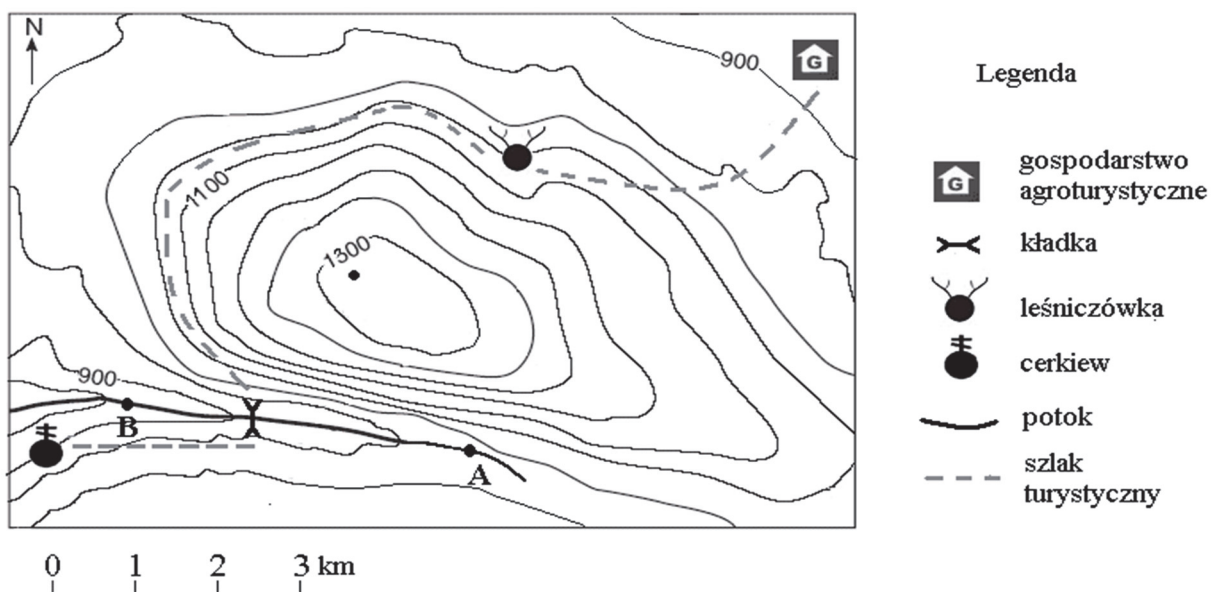
Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 14 stron (zadania 1–27). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Rozwiązania zadań zamieść w miejscu na to przeznaczonym.
3. W rozwiązaniach zadań otwartych przedstaw tok rozumowania prowadzący do ostatecznego wyniku.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
7. Możesz korzystać z linijki, kalkulatora prostego i lupy.
8. Na karcie punktowania wpisz swój PESEL. Zamaluj pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem i zaznacz właściwe. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.
9. Pamiętaj, że w przypadku stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań egzaminacyjnych lub zakłócania prawidłowego przebiegu egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym osobom zdającym, przewodniczący zespołu nadzorującego przerywa i unieważnia egzamin eksternistyczny.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie wszystkich zadań można otrzymać łącznie **40 punktów**.

Mapa poziomicowa do zadań 1–3.

Źródło: opracowanie własne

Zadanie 1. (0–1)

Grupa turystów wędruje wzdłuż szlaku turystycznego zaznaczonego na mapie.

Uzupełnij zdanie:

Turyści wyruszyli spod cerkwi w kierunku, a przechodząc przez kładkę, przemieszczali się w kierunku

Zadanie 2. (0–1)

Odszukaj na mapie leśniczówkę i podaj wysokość bezwzględną, na której jest ona położona.

..... m n.p.m.

Zadanie 3. (0–1)

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Długość potoku w terenie wynosi między punktem A a punktem B około

- A. 420 m
- B. 4,2 km
- C. 5,1 km
- D. 510 m

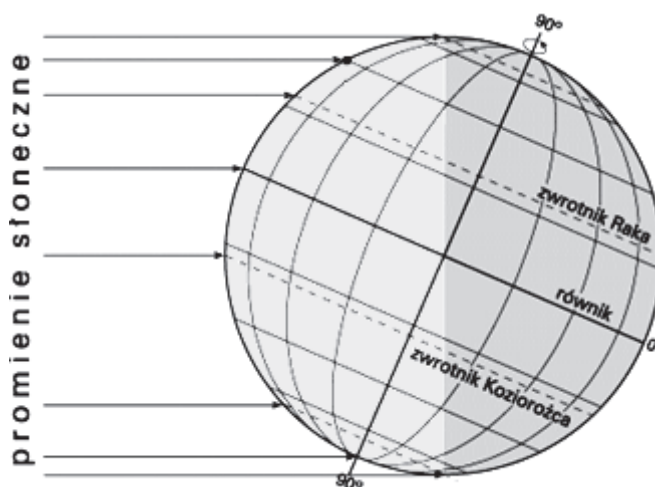
Zadanie 4. (0–1)

Spośród podanych informacji zaznacz dwie, które są konsekwencją ruchu obrotowego Ziemi.

- A. Roczna rachuba czasu.
- B. Nastęstwo dnia i nocy.
- C. Występowanie pór roku.
- D. Zmiana długości dnia i nocy.
- E. Spłaszczenie Ziemi przy biegunach.

Zadanie 5. (0–2)

Na rysunku przedstawiono oświetlenie Ziemi w dniu rozpoczynającym jedną z astronomicznych pór roku.

Na podstawie: geografia_liceum.republika.pl

Na podstawie rysunku i własnej wiedzy oceń prawdziwość podanych informacji. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

1.	Na rysunku przedstawiono oświetlenie Ziemi w pierwszym dniu astronomicznej zimy.	P	F
2.	Słońce góruje w zenicie nad zwrotnikiem Raka.	P	F
3.	Na biegunie południowym panuje noc polarna.	P	F

Zadanie 6. (0–1)

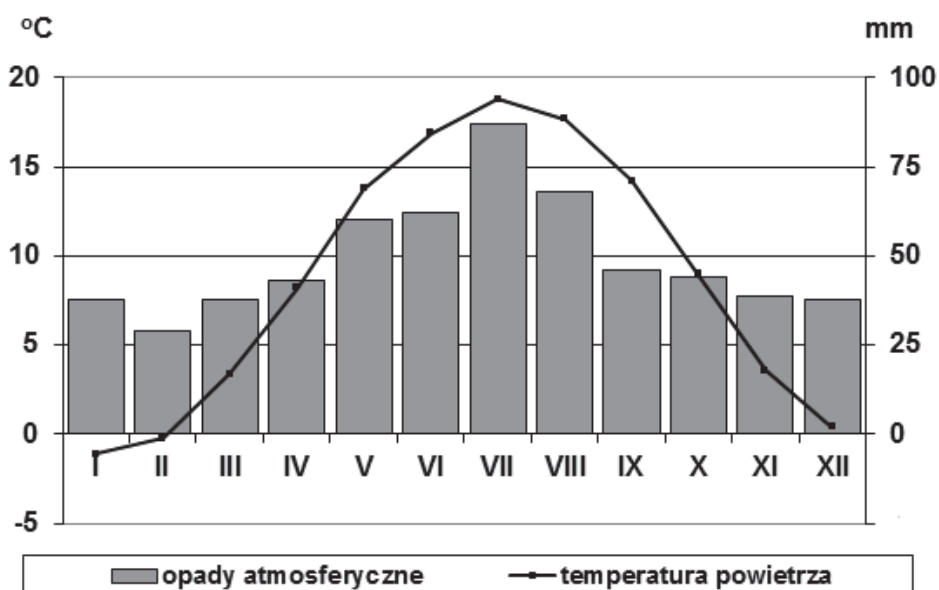
Wybierz poprawne dokończenie zdania. Zaznacz odpowiedź A lub B oraz jej uzasadnienie 1 lub 2.

Islandia jest obszarem

A.	asejsmicznym,	ponieważ położona jest	1.	na granicy płyt litosfery.
B.	sejsmicznym,		2.	na obszarze sfałdowanym podczas orogenezy hercyńskiej.

Zadanie 7. (0–2)

Na diagramie klimatycznym przedstawiono średnie miesięczne wartości temperatury powietrza i sumy opadów atmosferycznych dla Wrocławia.

Na podstawie: *Świat w liczbach 2011*, Warszawa 2011.

Na podstawie diagramu uzupełnij zdania.

Najniższą sumę opadów zanotowano w miesiącu

Średnia temperatura powietrza poniżej 0 °C występuje w miesiącach:

i

Średnia temperatura w najcieplejszym miesiącu wynosi°C.

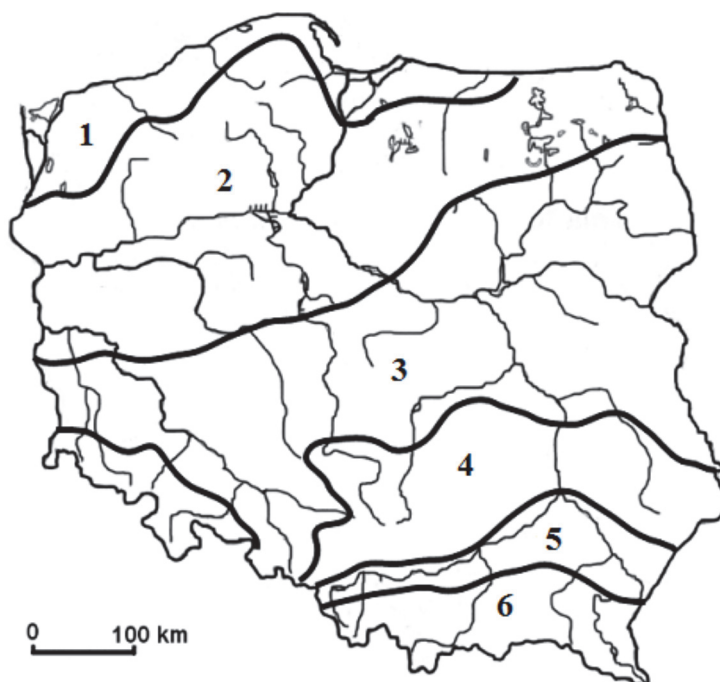
Zadanie 8. (0–1)

Zaznacz dwie informacje trafnie opisujące charakterystyczne cechy klimatu Polski.

- A. Przewaga wiatrów wschodnich.
- B. Częsta zmienność stanów pogody.
- C. Większa suma opadów atmosferycznych w półroczu letnim.
- D. Większa suma opadów atmosferycznych w półroczu zimowym.
- E. Rosnąca ze wschodu na zachód roczna amplituda temperatury powietrza.

Zadanie 9. (0–2)

Na mapie przedstawiono pasowy układ rzeźby terenu w Polsce.

Uzupełnij tabelę – wpisz brakujące nazwy pasów rzeźby oraz numery, którymi te pasy oznaczono na mapie.

Pas rzeźby	Numer na mapie	Przykład krainy geograficznej
niziny nadmorskie	1	Żuławy Wiślane
		Pojezierze Mazurskie
		Wyżyna Lubelska
		Karpaty

Zadanie 10. (0–1)

Spośród podanych nazw parków narodowych zaznacz dwie, które odpowiadają parkom położonym w pasie wyżyn.

- A. Białowiecki Park Narodowy
- B. Kampinoski Park Narodowy
- C. Ojcowski Park Narodowy
- D. Pieniński Park Narodowy
- E. Roztoczański Park Narodowy

Zadanie 11. (0–1)

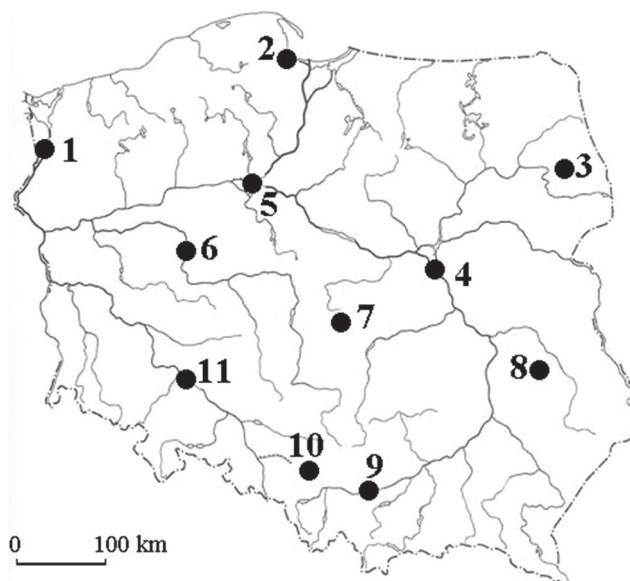
Turysta wybiera się na wycieczkę pieszą po terenie parku narodowego.

Napisz dwie zasady, do których powinien się zastosować turysta w czasie wycieczki do parku narodowego.

1.
2.

Zadanie 12. (0–1)

Na mapie oznaczono numerami od 1 do 11 największe miasta Polski.

Na podstawie: *Atlas geograficzny*, Warszawa 2013, stat.gov.pl

Podaj nazwy miast oznaczonych na mapie numerami 2, 8, 11.

2.
8.
11.

Zadanie 13. (0–1)

Raczkki Elbląskie położone są w depresji na obszarze o bardzo korzystnych warunkach dla rozwoju rolnictwa.

Wybierz poprawne dokończenie zdania. Zaznacz odpowiedź A lub B oraz jej uzasadnienie 1 lub 2.

W podłożu tego terenu występują bardzo żyzne gleby –

A.	czarnoziemy,	które utworzyły się	1.	na lessach.
B.	mady,		2.	z osadów rzecznych.

Zadanie 14. (0–1)

Na fotografiach przedstawiono dwa obiekty znajdujące się w Polsce, wpisane na *Listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego ludzkości*.

1

2

Na podstawie: upload.wikimedia.org

Przyporządkuj do każdej fotografii obiekt, który przedstawia. Nazwy obiektów wybierz z podanych.

Obiekty: Stare Miasto w Krakowie, Stare Miasto w Zamościu, Zamek Krzyżacki w Malborku

Numer fotografii	Nazwa obiektu
1	
2	

Zadanie 15. (0–2)

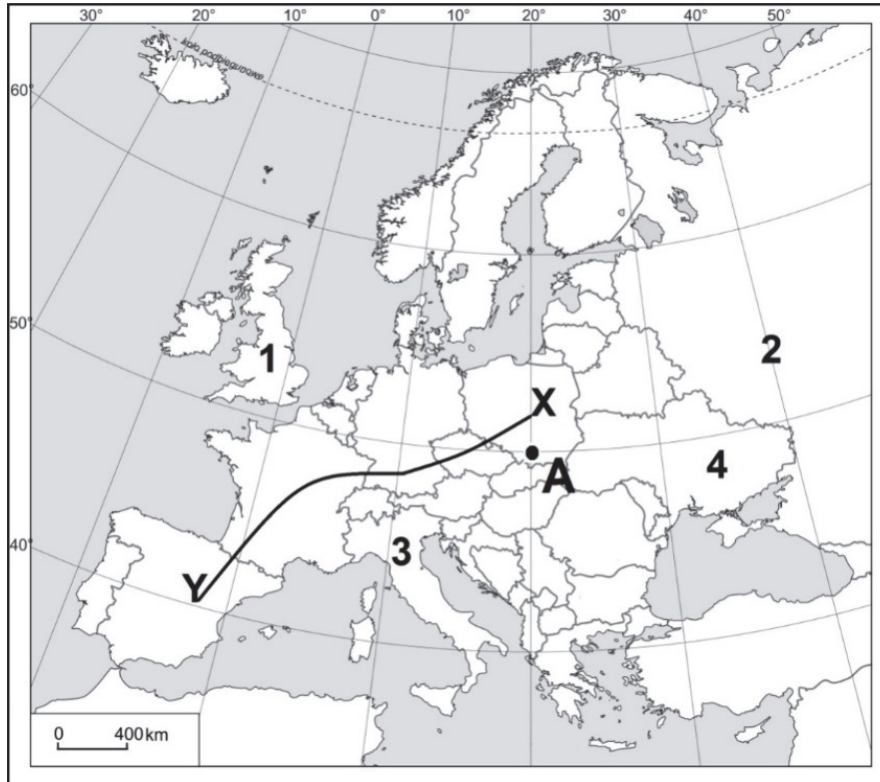
Morze Bałtyckie uznaje się obecnie za jedno z najbardziej zanieczyszczonych mórz świata.

Zaproponuj dwa działania, które powinny podejmować państwa nadbałtyckie w celu ograniczenia degradacji wód Morza Bałtyckiego.

1.
.....
2.
.....

Zadanie 16. (0–3)

Na mapie przedstawiono podział polityczny Europy. Literą A oznaczono wybrany punkt. Linią łączącą punkty X i Y oznaczono trasę podróży turysty, a numery 1–4 odpowiadają wybranym państwom.

Na podstawie: *Atlas geograficzny, Polska, kontynenty, świat*, Wrocław 2012.

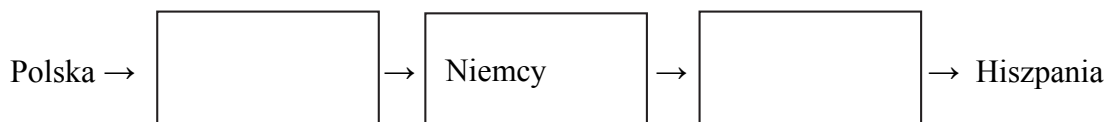
16.1. Uzupełnij zdanie.

Kijów jest stolicą państwa oznaczonego na mapie nr

16.2. Odczytaj współrzędne geograficzne punktu A i zaznacz poprawną odpowiedź.

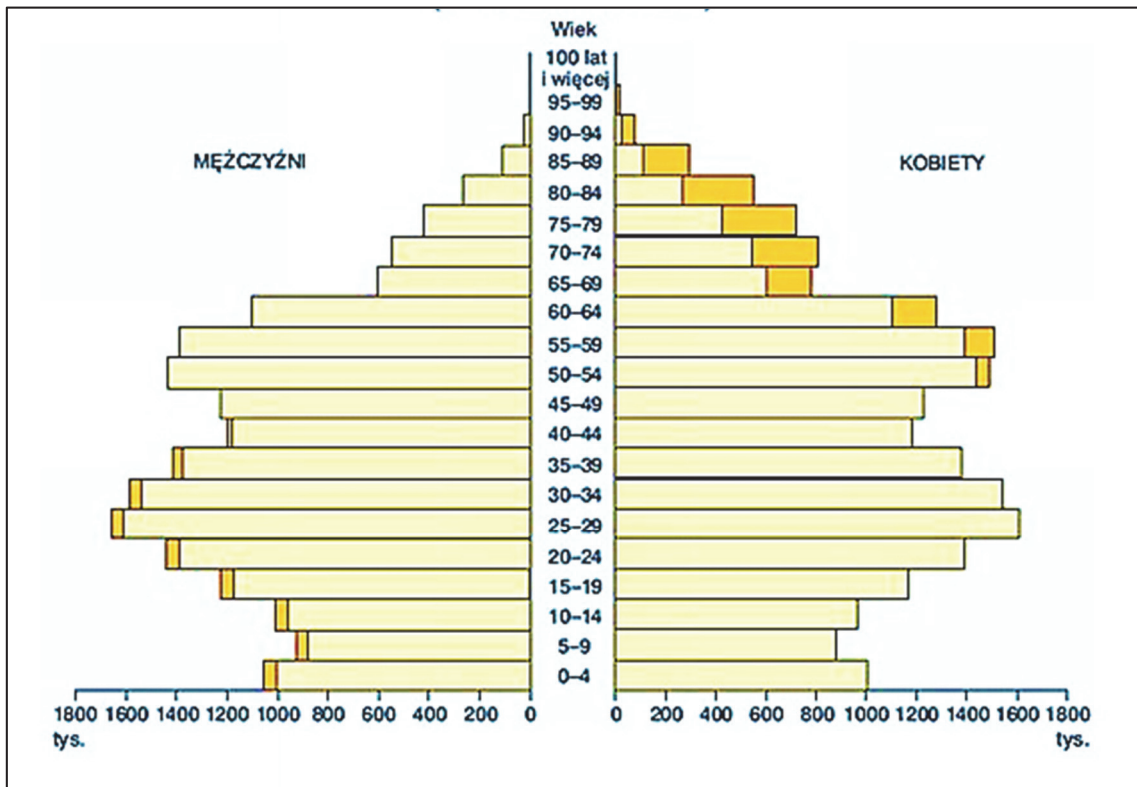
- A. 20°N; 50°E
- B. 50°N; 20°W
- C. 50°N; 20°E
- D. 20°N; 50°W

16.3. Uzupełnij schemat nazwami państw, przez które podróżował turysta jadący z Polski do Hiszpanii trasą zaznaczoną na mapie od punktu X do punktu Y.

Zadanie 17. (0–2)

Na rysunku przedstawiono piramidę wieku i płci ludności Polski w 2011 roku.

Na podstawie: forsal.pl

Na podstawie piramidy wieku i płci ludności Polski oceń prawdziwość podanych informacji. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

1.	W grupie wiekowej 0–49 lat liczebnie przeważają kobiety.	P	F
2.	Osoby urodzone w latach 1952–1961 należą do wyżu demograficznego.	P	F
3.	W wieku poprodukcyjnym liczebnie przeważają mężczyźni.	P	F

Zadanie 18. (0–1)

Budowa pierwszej w Polsce elektrowni jądrowej nad Jeziorem Żarnowieckim została przerwana w 1990 roku. Kilka lat temu powrócono do pomysłu budowy elektrowni atomowej w Polsce.

Na podstawie: www.elektrownia-jadrowa.pl

Podaj pozytywny skutek wybudowania w Polsce elektrowni atomowej.

.....

.....

Zadanie 19. (0–2)

W Polsce część energii jest pozyskiwana ze źródeł odnawialnych.

Wyjaśnij, dlaczego w Polsce powinna być rozwijana energetyka bazująca na źródłach odnawialnych. Podaj dwa argumenty.

1.
.....
2.
.....

Zadanie 20. (0–2)

Wymień dwa rodzaje energii odnawialnej wykorzystywanej w Polsce.

1.
2.

Tekst źródłowy, opisujący funkcjonowanie gospodarki Japonii po awarii elektrowni atomowej w wyniku trzęsienia ziemi i tsunami, wykorzystaj do rozwiązania zadań 21. i 22.

Japońska gospodarka, trzecia co do wielkości na świecie po amerykańskiej i chińskiej, liczy straty. (...) Analitycy szacowali, że w I kwartale 2011 r. katastrofa osłabi wzrost krajowego PKB nawet o 0,5 punktu procentowego, a w II kwartale – o 1 punkt procentowy.

Jednym z głównych motorów wzrostu gospodarki Japonii jest eksport, m.in. samochodów czy wysokiej jakości elektroniki. Wiele fabryk wstrzymało produkcję z powodu awarii elektrowni atomowej i związanych z tym niedoborów prądu. Uszkodzenia w elektrowni Fukushima to największa awaria nuklearna po Czarnobylu. Eksplozje naruszyły budynki dwóch reaktorów.

Na podstawie: L. Baj, A. Kubik, I. Sudak, *Cena tsunami. Japonia liczy ofiary i straty*, „Gazeta Wyborcza”, 15.03. 2011.

Zadanie 21. (0–2)

Na podstawie tekstu źródłowego podaj dwa skutki awarii elektrowni Fukushima dla gospodarki Japonii wynikające z trzęsienia ziemi i tsunami.

1.
.....
2.
.....

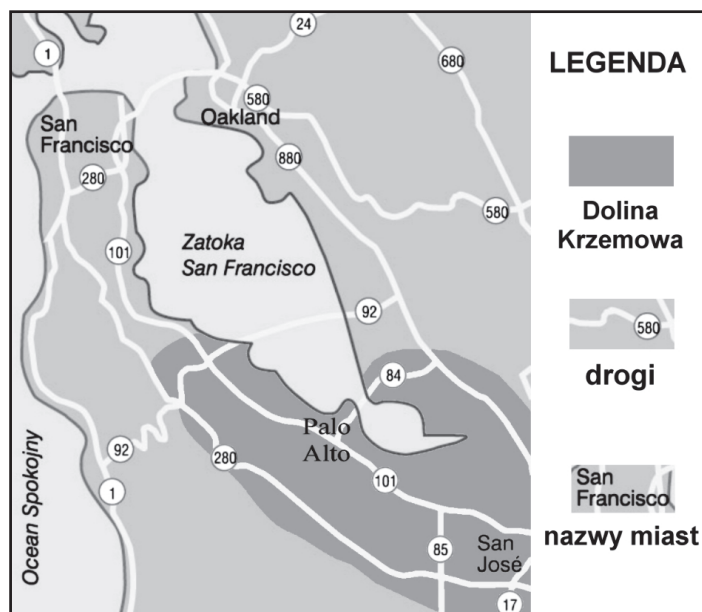
Zadanie 22. (0–1)

Na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnij, dlaczego jednym ze skutków trzęsienia ziemi i tsunami w Japonii może być zahamowanie rozwoju energetyki jądrowej na świecie.

.....
.....
.....
.....

Zadanie 23. (0–2)

Na mapie przedstawiono obszar Doliny Krzemowej.

Na podstawie: archiwum.wiz.pl

23.1. Podaj nazwę państwa, na którego terytorium leży Dolina Krzemowa.

Odpowiedź:

23.2. Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

W Dolinie Krzemowej od połowy XX wieku najbardziej intensywnie rozwija się

- A. rybołówstwo.
- B. rolnictwo ekstensywne.
- C. przemysł wydobywczy.
- D. przemysł zaawansowanych technologii.

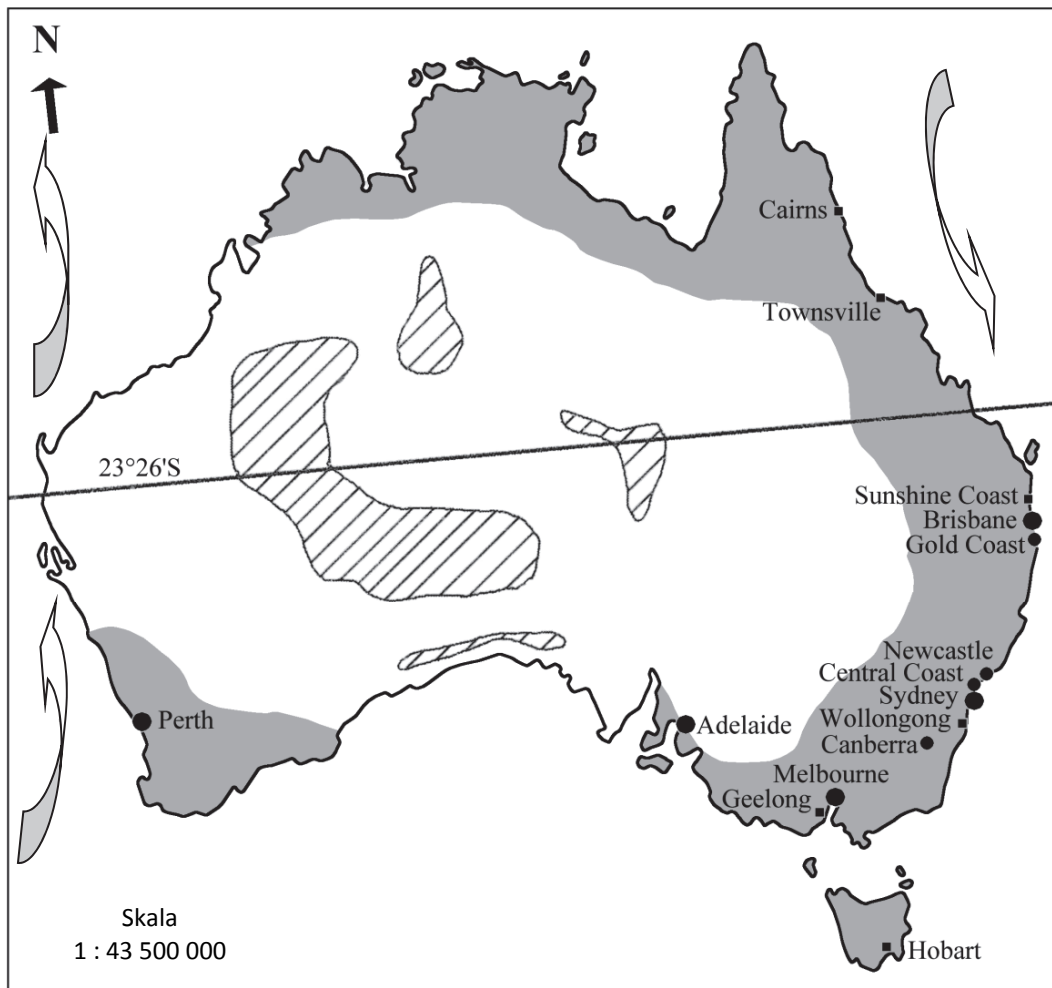
Zadanie 24. (0–2)

Nizinę Amazonki porasta największy kompleks wilgotnych lasów równikowych na świecie. Na tym obszarze przebiega proces intensywnego wylesiania. W poniższych zdaniach podano wybrane przyczyny i skutki tego procesu.

Zaznacz trzy negatywne skutki nadmiernego wylesiania obszaru Amazonii.

- A. Pozyskiwanie drewna.
- B. Uruchamianie procesu erozji gleb.
- C. Eksploatacja surowców mineralnych.
- D. Zwiększenie ilości CO₂ w atmosferze.
- E. Pozyskiwanie nowych terenów rolniczych.
- F. Zmniejszenie bioróżnorodności lasów równikowych.

Mapę Australii, na której przedstawiono rozmieszczenie rocznych sum opadów atmosferycznych i liczbę mieszkańców największych miast, wykorzystaj do zadań 25. i 26.

- miasta liczące ponad 1 mln mieszkańców
- miasta liczące 250 tys. – 1 mln mieszkańców
- miasta liczące 100 – 250 tys. mieszkańców
- //// obszary niezamieszkałe
- obszary otrzymujące ponad 500 mm opadów rocznie
- obszary otrzymujące mniej niż 500 mm opadów rocznie
- ↪ prądy morskie

Na podstawie: E. i W. Wilczyńscy, *Geografia 2*, Warszawa 1997.

Zadanie 25. (0–2)

Na podstawie mapy oceń prawdziwość podanych informacji. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

1.	Największe miasta w Australii są położone na południe od zwrotnika Koziorożca.	P	F
2.	U zachodnich wybrzeży Australii prądy morskie płyną na południe, a u wschodnich wybrzeży Australii – na północ.	P	F
3.	We wschodniej części Australii roczna suma opadów atmosferycznych wynosi powyżej 500 mm, co jest spowodowane m.in. wpływem ciepłego prądu morskiego.	P	F

Zadanie 26. (0–1)

Wyjaśnij, dlaczego centralna część Australii jest obszarem o warunkach przyrodniczych niesprzyjających rolnictwu.

.....

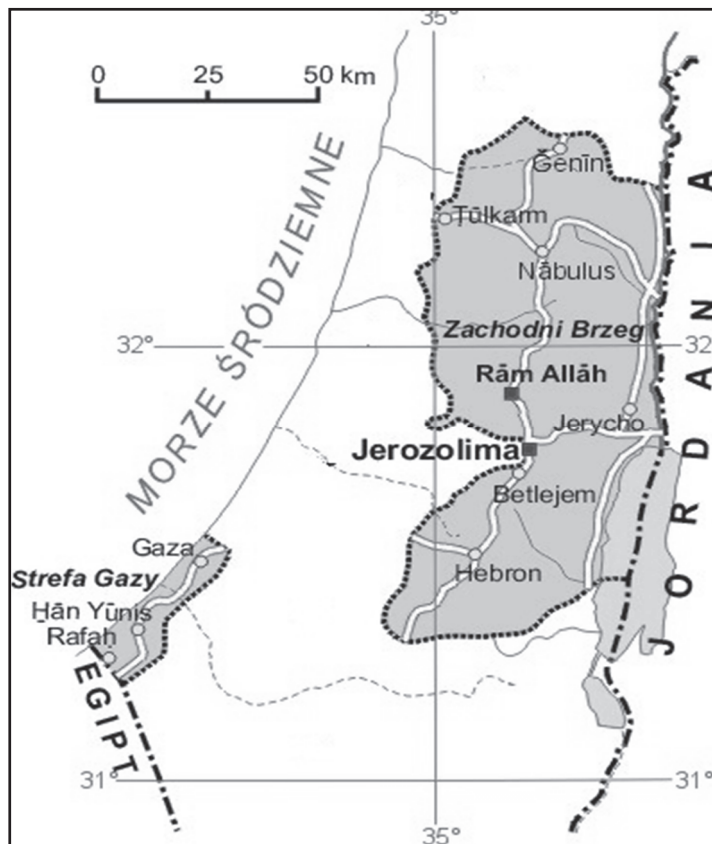
.....

.....

.....

Zadanie 27. (0–1)

Na mapie przedstawiono część obszaru Bliskiego Wschodu.

Na podstawie: wikipedia.org

Strefa Gazy i Zachodni Brzeg Jordanu to obszary konfliktu między ludnością żydowską a arabską, toczącego się od wielu lat.

Podaj nazwę państwa, na którego terytorium – zgodnie z aktualnym stanem prawnym – znajdują się te obszary.

Odpowiedź:

BRUDNOPIS

PRZYKŁADOWE ROZWIĄZANIA ZADAŃ ZAMIESZCZONYCH W ARKUSZU EGZAMINACYJNYM

Nr zad.	Poprawne rozwiązanie zadania
1.	wschód (E), północ (N)
2.	1050 m n.p.m.
3.	B. 4,2 km
4.	B. Następstwo dnia i nocy. E. Spłaszczenie Ziemi przy biegunach.
5.	1. prawda 2. fałsz 3. fałsz
6.	B. sejsmicznym, 1. na granicy płyt litosfery.
7.	Kolejno: luty; styczeń i luty; 19 °C
8.	B. Częsta zmienność stanów pogody. C. Większa suma opadów atmosferycznych w półroczu letnim.
9.	pojezierza – 2 wyżyny – 4 góry – 6
10.	C. Ojcowski Park Narodowy E. Roztoczański Park Narodowy
11.	Np.: – wolno poruszać się tylko po wyznaczonych szlakach; – nie wolno niszczyć i zbierać roślin; – nie wolno płoszyć i chwytac zwierząt; – należy zachowywać się cicho; – nie wolno palić ognia; – śmieci należy zabierać ze sobą i zostawiać w wyznaczonych miejscach.
12.	2. – Gdańsk 8. – Lublin 11. – Wrocław
13.	B. mady, 2. z osadów rzecznych.
14.	1 – Zamek Krzyżacki w Malborku 2 – Stare Miasto w Krakowie
15.	Np.: – budowa oczyszczalni ścieków w miastach położonych nad rzekami uchodzącymi do morza; – budowa oczyszczalni ścieków w miastach portowych i nadmorskich miejscowościach turystycznych; – zmniejszenie zużycia nawozów sztucznych, które prowadzą do eutrofizacji wód; – akcje oczyszczania wód przybrzeżnych i plaż; – wyznaczenie obszarów wodnych podlegających specjalnej ochronie.
16.	16.1. nr 4. 16.2. C. 50°N; 20°E 16.3. Polska – <u>Czechy</u> – Niemcy – <u>Francja</u> – Hiszpania
17.	1. fałsz 2. prawda 3. fałsz

18.	<p>Np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wzrost produkcji energii elektrycznej; – elektrownie jądrowe nie wydzielają do środowiska gazów cieplarnianych (tlenków węgla, siarki i azotu); – elektrownie jądrowe nie emitują pyłów do atmosfery; – elektrownie jądrowe są źródłem „czystej energii”, będącej przyjazną dla otaczającego środowiska; – budowa elektrowni jądrowej przyczyni się do zmniejszenia produkcji energii elektrycznej przez zanieczyszczające środowisko elektrownie węglowe.
19.	<p>Np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ze względu na konieczność zmniejszenia emisji gazów i pyłów do atmosfery; – z powodu konieczności dostosowania się do wymogów Unii Europejskiej; – ze względu na trudne warunki wydobycia węgla kamiennego.
20.	<p>Np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wodna; – wiatrowa; – geotermalna; – energia ze spalania biomasy; – słoneczna.
21.	<p>Np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zmniejszenie produkcji energii elektrycznej i niedobór prądu; – wstrzymanie produkcji w fabrykach; – zmniejszenie wzrostu PKB; – prawdopodobny spadek wartości eksportu.
22.	<p>Np.</p> <p>W wyniku trzęsienia ziemi i tsunami w Japonii doszło do awarii elektrowni atomowej Fukushima, co stworzyło zagrożenie życia ludności i skażenie środowiska przyrodniczego, np. wody morskiej. W konsekwencji, z obawy przed katastrofą, wiele realizowanych inwestycji w energetyce jądrowej na świecie może ulec spowolnieniu, a rządy wielu krajów mogą odstąpić od planowania rozwoju energetyki jądrowej.</p>
23.	<p>23.1. Stany Zjednoczone</p> <p>23.2. D. przemysł zaawansowanych technologii.</p>
24.	<p>B. Uruchamianie procesu erozji gleb.</p> <p>D. Zwiększenie ilości CO₂ w atmosferze.</p> <p>F. Zmniejszenie bioróżnorodności lasów równikowych.</p>
25.	<p>1. prawda</p> <p>2. fałsz</p> <p>3. prawda</p>
26.	<p>Np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ponieważ występują tam niskie opady ze względu na położenie w strefie zwrotnikowej; – ponieważ jest to obszar pustynny lub półpustynny.
27.	<p>Izrael¹</p>

¹ Zgodnie z podziałem politycznym z 2017 r.